

Kennismaking met het militair strafrecht

1. Het militair strafrecht leidt een schaduwbestaan. Over de bedrijvigheid van de militaire rechtbanken – de krijgsraden en het militair gerechtshof – is bij de meesten ternauwernood iets bekend, althans niet voor zover het hun functioneren betreft in deze zogenaamde vreedstijd. Zo men al weet dat zij bestaan, is men er verder gerust in, tenzij men in een positie zit vanwaaruit men ermee te maken kan krijgen, zoals dit met militairen en rijkswachters het geval is.

Zelfs journalisten – de smaakmakers van de publieke opinie – sturen weinig boodschappen rond over de werking van de militaire strafrechtspleging; zij verkiezen doorgaans de zittingen van de correctionele rechtbanken boven de zittingen van de krijgsraden, één of andere sensationele zaak terzijde gelaten.

Met de rechtswetenschappelijke en criminologische interesse is het al niet veel beter gesteld. De introducties in het militaire strafrecht en de militaire strafrechtspleging die in deze eeuw in België gepubliceerd werden, kan men op één hand tellen. De meest recente dateert van 1935.¹ En van een aanzet tot een militaire criminologie is in België nog geen spoor te bekennen, tenzij men – grootmoedig – de enkele op militaire problematieken betrokken thesissen van enkele studenten in de criminologie en van leerlingen aan de Koninklijke militaire school als de voorbode daarvan zou beschouwen. Al werden in de laatste dertig jaar bijzondere inspanningen geleverd om het militair strafrecht wat méér op het wetenschappelijk aambeeld te leggen – men denke aan de oprichting van het Studiecentrum voor militair strafrecht en oorlogsrecht, de publicatie van kronieken over militaire rechtspraak in de *Revue de droit pénal et de criminologie*, en de uitgifte van het internationaal Tijdschrift voor militair strafrecht en oorlogsrecht – toch blijft de informatie op dit gebied tot een klein gezelschap beperkt.

2. Een zelfs vluchtig doorbladeren van de Gerechtelijke Statistieken leert ons, dat het relatieve gebrek aan belangstelling voor het militair strafrecht nauwelijks te verantwoorden is. In 1980 werden door de militaire gerechten om en bij de 4.000 strafrechtelijke veroordelingen uitgesproken, waarvan niet minder dan 1000 veroordelingen tot een effectieve vrijheidsstraf. Dit voert ons tot de merkwaardige vaststelling dat 1 op de 4 veroordelingen door militaire gerechten een veroordeling tot een effectieve gevangenisstraf meebrengt, waar dit in de gewone strafrechtspleging nauwelijks 1 op 8 bedraagt. Gevoegd bij het feit dat zware strafrechtelijke veroordelingen voor beroepsmilitairen en rijkswachters in de meeste gevallen ook het einde van hun beroepsloopbaan inluiden – temeer omdat zij ook gevat zitten in een ingrijpend tuchtstelsel – spreekt het vanzelf dat het belang van dit bijzonder circuit van strafrechtsbedeling niet langer onderschat mag worden.

1. Répertoire pratique du droit belge, *verbo* 'Justice militaire'.

3. Een reden te meer om aan het militair strafrecht de aandacht te gunnen die het verdient, is dat zowel in binnen- en buitenland grondige verschuivingen aan gang zijn in het denken over het militair strafrecht, waarbij niet alleen de geldende organisatie van de militaire strafrechtspleging, maar ook het bestaansrecht zelf ervan ter discussie wordt gesteld.

Herhaaldelijk gaan stemmen op om de militaire gerechten, die o.m. de eigenaardigheid vertonen dat zij samengesteld zijn uit beroepsjuristen en corporatieve rechters (in casu militairen), en die in de loop van de 16e eeuw tot stand gekomen zijn, af te schaffen. Ten onzent wordt in dit opzicht soms nogal voortvarend verwezen naar recente ontwikkelingen in het buitenland, méér bepaald in Frankrijk en in Nederland. Uit de analyse van de Franse wet nr. 82-621 van 21 juli 1982 blijkt echter dat de militaire gerechten er gehandhaafd blijven in oorlogstijd, bij de mobilisatie van het leger en zelfs in vreedetijd, m.b.t. het leger dat gevestigd is of zich bevindt in het buitenland. Daarenboven bevat de nieuwe Franse wet talrijke afwijkingen op het gemeenrechtelijk strafprocesrecht voor de gevallen waarin de gewone rechtbanken kennis nemen van militaire misdrijven.² En wat Nederland betreft: de op 4 maart 1983 bij de Tweede Kamer der Staten Generaal ingediende wetsontwerpen m.b.t. het militair strafrecht beogen weliswaar een integratie van de militaire rechtspraak in de gewone strafrechtspraak, maar zij bevatten verder ook regels waarin wordt afgeweken van de gewone rechterlijke organisatie. Zo wordt o.m. voorgesteld om de strafzaken t.a.v. militairen te laten behandelen door bijzonder samengestelde militaire kamers en wordt ook de mogelijkheid opgehouden om in bijzondere omstandigheden (b.v. oorlog) mobiele rechtbanken op te richten die zowel in- en buiten- Nederland zullen kunnen rechtspreken.³

4. Hoe dan ook, het militair strafrecht is in beweging. Voor België dient vooral gewezen te worden op de volledig uitgewerkte ontwerpen van een (nieuw) Militair Strafwetboek, ter vervanging van dat van 1870, en van een (nieuw) Wetboek van Militaire Strafrechtspleging, ter vervanging van deze van 1814 en 1899. Deze ontwerpen werden opgesteld op initiatief van de ministers van Justitie en van Landsverdediging, door commissies samengesteld uit afgevaardigden van beide departementen en uit magistraten uit het auditoraat-generaal, onder voorzitterschap van auditeur-generaal J. Gilissen. Alhoewel deze ontwerpen, die neergelegd werden in 1973 respectievelijk in 1982, met bijzondere traagheid worden behandeld – en in zoverre geen beter lot beschoren worden dan de pogingen tot hervorming van het gewone strafrecht en de strafrechtspleging – heeft zich inmiddels in de militaire strafrechtspraktijk een baanbrekende evolutie doorgezet. De militaire strafrechtscolleges bewerkstelligen thans méér en méér een geleidelijke toenadering van de militaire procedure tot de gemeenrechtelijk, door analogische toepassing van de bepalingen van het gemeenrechtelijk strafprocesrecht. Kenmerkend hierbij is dat vóór alles de aandacht gaat naar de op België rustende internationale verplichtingen m.b.t. een behoorlijke rechtsbedeling,

2. Recueil Dalloz Sirey, 1982, Législation, 336-339.

3. Zie 'Mededelingen' in *R.W.*, 1982-83, 2094 en de boekbespreking van VAN DEN BOSCH, TH., Huidig en toekomstig Militair Strafrecht, door GORLÉ, F., *R.W.*, 1983-84, 2267.

meer bepaald zoals neergelegd in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden.

5. De redactie van dit tijdschrift had derhalve méér dan redenen genoeg, om het nuttig te oordelen om aan het militair strafrecht een themanummer te wijden. Veel benaderingswijzen stonden open, exclusief of in onderlinge combinatie, maar allen even legitiem: descriptief of problematiserend, juridisch of criminologisch georiënteerd. Er werd uiteindelijk geopteerd voor een dominant juridische benadering, vanuit de overweging dat er tot op heden nog geen enkele Nederlandstalige introductie in de elementaire beginselen van het militair strafrecht en het militair strafprocesrecht voorhanden is, en dat zonder deze elementaire kennis ook geen juiste situering en begrip van militair strafrechtelijke en criminologische problemen mogelijk is. T.a.v. diegenen die door deze keuze ontgoocheld zijn, en die wat graag méér hadden vernomen over gedragswetenschappelijke dimensies van militaire delinquentie en de strafrechtelijke afhandeling ervan, moge alvast de belofte uitgesproken worden dat zij in de toekomst nog aan hun trekken zullen komen. Dit is de eerste jaargang van *Panopticon* waarin enige aandacht besteed wordt aan het militair strafrecht, en niet de laatste. Het gaan tenslotte om een 'eerste' kennismaking.

A. De Nauw – L. Dupont